

Privacybescherming voor leerling en docent

Onlangs was het Elektronisch KindDossier (EKD) weer volop in het nieuws.¹ Dat is het lokale of regionale Digitale JGZ-dossier dat binnenkort wordt ingevoerd.² Is de **privacy van 0- tot 19-jarigen** voldoende gewaarborgd? Minister Rouvoet zegt dat men daarop mag vertrouwen: volgens de huidige planning is het dossier alleen toegankelijk voor medewerkers van de JeugdGezondheidsZorg (JGZ). Zij zijn gebonden aan hun medisch beroepsgeheim.³ Maar ondertussen wordt er een Verwijsindex Risicjongeren opgetuigd.⁴ En er wordt gestudeerd op 'ketenbrede informatie-uitwisseling binnen de jeugdsector'.⁵ Binnen het onderwijs is men al een heel eind op weg: namens de JGZ heeft de jeugdarts zitting in het Zorg- en Adviesteam (ZAT) van de school, evenals de leerplichtambtenaar, iemand van Bureau Jeugdzorg (kinderbescherming) en de zorgcoördinator van de school.⁶ In principe moeten de ouders (en de leerling zelf) toestemming voor een gevalsbespreking geven, maar er zijn uitzonderingsclausules. En hoe groot is het risico dat de informatie-uitwisseling ondershands geritseld wordt? Verder rijst de vraag in hoeverre het beroepsgeheim van de jeugdarts binnen de toekomstige Centra voor Jeugd en Gezin onder druk zal komen te staan, als allerlei instanties en autoriteiten daar hun loket openen om hun werkzaamheden laagdrempelig aan te bieden en te coördineren.⁷

Tot zover mijn korte update over privacy-aspecten van het EKD. Onlangs kwam ook de **privacy van docenten** in het nieuws: in hoeverre mogen studenten uit de school klappen over hun docent? Dit naar aanleiding van een gastcollege van Kay van de Linde.⁸ Wordt de privacy van docenten geschonden als een student een clandestiene beeld- of geluidsregistratie van hun optreden maakt?

In vorige postings stelde ik dat studenten de uitlatingen die een docent 'ex cathedra' doet, plegen te registreren en dat ze die in beginsel ook aan de grote klok mogen hangen.⁹ Naar mijn mening staat het studenten vrij de meest efficiënte registratieprocedure te kiezen: normaal dictaat, stenografisch verslag, geluidsopname, of beeld- en geluidsopname. Als studenten vragen of ze een (beeld- en) geluidsopname mogen maken, zou die toestemming in principe verleend moeten worden. Maar anderzijds: de docent zou daarbij het voorbehoud mogen maken dat de beeld- en geluidsopnamen uitsluitend door de *eigen* studenten voor *studiedoeleinden* gebruikt mogen worden. Ik zal deze paradoxale stellingname nu toelichten.

Met beeld- en geluidsopnamen geeft men niet alleen de academische boodschap weer die de docent tracht over te brengen, maar ook de *performance* van de docent: de wijze waarop hij (zij) die boodschap presenteert. Dat zelfde geldt trouwens voor een stenografisch verslag of voor een verbato uitgetypte weergave van de geluidsband. De docent zou mogen eisen dat ze de registratie van de *performance* niet naar derden toe verspreiden. Deze blijft het *persoonlijke* eigendom van de performer, terwijl de academische inhoud van de boodschap slechts tot zijn *geestelijke* eigendom behoort. De persoonlijke eigendomsrechten mogen niet worden geschonden, tenzij de performer uitdrukkelijk daarmee instemt.

Wat heeft deze stellingname met privacybescherming te maken?

- (a) Het komt vaak voor dat bepaalde tekstgedeelten niet tot de academische boodschap gerekend mogen worden. Ze zijn 'off the record' en behoren tot de persoonlijke levenssfeer van de performer.
- (b) Soms komt het voor dat er een vergissing in de academische boodschap sluipt. Als deze door de docent zelf of door het publiek gesignaleerd en gecorrigeerd wordt, behoort de initiële vergissing uit het verslag te worden geschrapt.
- (c) Een tekst herbergt niet alleen de academische boodschap, maar is ook een talig kunstwerk (een talige compositie), waarin de performer iets van zichzelf laat zien.
- (d) De wijze waarop de performer de tekst over het voetlicht tracht te brengen, zegt iets over zijn/haar kwaliteiten, of gebrek aan kwaliteiten, als voordrachtskunstenaar; deze behoren tot de persoonlijke levenssfeer van de performer en zijn niet van academisch belang voor derden.
- (e) In de performance geeft de docent zich als mens bloot; zijn/haar professionele gezag wordt erdoor in de waagschaal gesteld. Van die kwetsbaarheid wordt misbruik gemaakt als onwelwillende derden in de gelegenheid worden gesteld de registratie af te draaien en er eventueel zelfs de spot mee te drijven.
- (f) Sommige mensen zijn niet blij met zichzelf (of meer in het bijzonder met hun eigen uiterlijk) en willen niet dat derden zonder toestemming van hun beeltenis 'genieten'.¹⁰

Met bovenstaande aantekeningen breng ik dus een (volgens mij essentiële) nuancering aan in mijn eerdere stelling dat de academische uitlatingen van docenten tot het publieke domein behoren.⁹

>>> ondertekening, naschrift en eindnoten >>>

Wes Holleman
weblog onderwijs 12-12-2008
<http://www.onderwijsethiek.nl>

Naschrift: Ik ben geneigd de lijst (a) t/m (f) nog met één puntje uit te breiden, maar daarmee begeef ik me op het gladde ijs van onderbewustzijn of occultisme.

(g) Sommige mensen voelen weerstand om hun beeltenis aan derden prijs te geven omdat die beeltenis onlosmakelijk verbonden zou blijven aan hun persoon. Ze zullen het niet zo gauw uitspreken, maar het achterliggende gevoel is: 'Wie met mijn beeltenis interacteert, knoopt een betrekking met mij aan. Wie mijn beeltenis vereert, zet mij op een voetstuk en daar heb ik last van.'¹¹ Wie mijn beeltenis verscheurt, verbrandt of met een mes c.q. speld bewerkt, doet mij pijn, kan mij ziek maken en kan zelfs mijn dood bespoedigen.'

¹ Het ging daarbij vooral over de *omvang* van het gegevensbestand van de EKD (inclusief etniciteit, religie, politieke oriëntatie etc.), en meer in het bijzonder over lichamelijke kenmerken van (de zoon van) de minister [Google op de trefwoorden: schaamhaar Rouvoet].

² <http://www.rivm.nl/jeugdgezondheid/onderwerpen/informatisering/DigitaalJGZdossier/>;
<http://www.rivm.nl/jeugdgezondheid/onderwerpen/informatisering/Basisdataset/>;
<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=325>.

³ <http://www.ouders.nl/mopi2007-ekd.htm>.

⁴ <http://www.rivm.nl/jeugdgezondheid/onderwerpen/informatisering/Verwijsindex/>.

⁵ <http://www.rivm.nl/jeugdgezondheid/onderwerpen/zorgsystemen/>.

⁶ <http://www.zat.nl/>; <http://www.zat.nl/eCache/DEF/1/07/845.html> (privacyprotocol);
maar het komt ook voor dat tevens de afdelingsleiders in het ZAT zitting hebben (zie bijvoorbeeld <http://www.rsgh.nl/Onderwijs/Begeleiding/ZorgenAdviesteam/tabid/1748/Default.aspx>).

⁷ http://www.invoeringcjb.nl/nl/Home/Onderwerpen/Vraag__Antwoord-Bibliotheek-Basismodel_CJB.html.

⁸ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=565>.

⁹ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=565>; <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=480>.

¹⁰ Men denke ook aan het risico dat de beeltenis vervolgens gefotoshopt of als basis voor een spotprent gebruikt wordt.

¹¹ Vergelijk de religieuze bezwaren tegen de afbeelding van mensen (niet alleen in de islam, maar ook tot uitdrukking gebracht in de protestantse beeldenstorm): gij zult uitsluitend God vereren.